

73/76.37.0
8-91

KURS ISHI VA BITIRUV MALAKAVIY ISHLARNI TAYYORLASHGA DOIR METODIK TAVSIYALAR

*X.E. Sultanov,
S.T. Sobirov,*

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество предыдущих
зданий _____

--	--

13/06.37.0
1-96

OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

5110800 – "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi"
bakalavriyat ta'lim yo'nalishida tasviriy san'at fanlaridan

**KURS ISHI VA
BITIRUV MALAKAVIY ISHLARNI
tayyorlashga doir**

METODIK TAVSIYALAR

Tuzuvchilar:
X.E. Sultanov, S.T. Sobirov

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV TAILIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

**TOSHKENT
VNESHINVESTPROM**

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI 2022 OLIV TAILIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
**AXBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI**

-4060-

Tagirichi: I. I. Abduraxmonov - O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti "San'atshunoslik va madaniyatshunoslik" kafedrasini s.f.n. dotsent

Kurs ishi va bitiruv malakaviy ishlarni bajarishga doir metodik tavsiyalar tuzuvchi mualliflar: X.E. Sulmanov, S.T. Sobirov

Ushbu metodik tavsiyaning asosiy maqsadi talabalarga tasviriy san'at va chizmachilik fanlari bo'yicha kurs ishi va bitiruv malakaviy ishini tayyorlash va amalga oshirishda yaqindan yordam berishdan iborat. Bitiruv malakaviy ishi bajarishning maqsad va vazifalari, ishini bajarishning ketma-ketligi va himoya qilish tartibi yoritib berilgan. CHDPU, 60111200 (51110800) - Tasviriy san'at va muxandislik grafikasi bakalavriat ta'lim yo'nalishi uchun mo'ljallangan.

Ushbu metodik qo'llanma Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti o'quv uslubiy Kengashining 2022 yil 19 maydagi № 9-sonli qarori asosida nashrga tavsiya etilgan.

MUNDARIJA

Kurs ishlari qo'yiladigan talablar	3
Tadqiqot mavzusini tanlash	4

1. Kurs ishlari qo'yiladigan talablar.

Kurs ishlarni bajarish va shakllantirish o'ra va oliy pedagogika muassasalaridagi eng muhim va istiqbolli ilmiy tadqiqot turi hisoblanadi. Talaba va o'qituvchining o'zaro hamkorligida bo'lg'usi pedagog shaxsiyati shakllanadi, dolzarb pedagogik va metodik muammolarni hal qilish, ilmiy pedagogik va psixologik adabiyotlarni mustaqil tushunish, nazariy bilimlarni amaliyotda ko'llash ko'nikmasi rivojlanadi.

Kurs ishlarni bajarish o'quv rejasida ko'zda tutilgan va har bir talaba uchun zarur vazifa hisoblanadi. Talaba kurs ishini bajarish natijasida o'zining tadqiqot olib borish imkoniyatini ko'rsata bilishi kerak. Shu maqsadda bo'lg'usi o'qituvchilar qo'yidagi malaka va ko'nikmalarga ega bo'lishi zarur:

- a) pedagogika, psixologiya, falsafa, sotsiologiya fanlari bo'yicha bibliografik ko'rsatkichlardan foydalanishni o'rganish;
- b) mavzu bo'yicha minimal darajadagi muayyan adabiyotlarni o'rganish va zaruriy ma'lumotlarni qayd qila olish;
- v) zamonaviy adabiyotlarni tahlil qilish natijasida o'rganilayotgan masalaning holatini izchil bayon qilish;
- g) agar mavzu zaruriy bo'lsa, turli tipdagi ta'lim muassasalaridagi pedagogik tajribalarni yig'ish, tahlil qilish va umumlashtirish;
- d) tajriba-sinov ishini o'tkazish, qo'lga kiritilgan empirik materialni qayta ishlash, uni tahlil qilish, tizimga solish, izohlash va zaruriy xulosalarni chiqarish.

Tadqiqot mavzusini tanlash

Kurs ishi mavzulari 1 yil oldin tegishli kafedra majlisida muhokama qilinadi, tasdiqlanadi va talabalarga ma'lum qilinadi. Kurs ishi asosan 3-4 blok fanlari bo'yicha yoziladi. Kurs ishi mavzularining to'plami quyidagi talablariga javob berishi zarur:

- a) bo'lajak o'qituvchini tayyorlash vazifalariga mos kelishi;
- b) zamonaviy ilmiy-pedagogik tadqiqotlar yo'nalishlari va muammolarini hisobga olishi;

v) alohida o'kituvchilar va kafedra jamoasi tomonidan tadqiq qilinayotgan muammolarga talabalarni jalb qilishi;

g) psixologik-pedagogik nazariya va amaliyot sohasiga nisbatan talabalarning xilma-xil qiziqishlarini hisobga olishi;

d) maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari umumiy o'rta va o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi muassasalari o'quvchilariga ta'lim va tarbiya berishning dolzarb muammolarini ishlab chiqishi zarur. Kurs ishi mavzulari turli usullar yordamida belgilanishi mumkin:

1. *O'qituvchi talabani kurs ishi mavzusini belgilaydi. Agar o'kituvchi muayyan bir muammo bo'yicha tadqiqot ishini olib borayotgan bo'lsa, u shu mavzu yuzasidan talabaga kurs ishi mavzusini berishi mumkin.*

2. *Talaba o'z amaliy faoliyatida duch kelayotgan qiyinchiliklarini bartaraf qilish uchun yordam beruvchi mavzu bo'yicha ishlash ham mumkin. Bu yo'nalishdagi mavzularni odatda OTMga kirgunga qadar pedagogik faoliyat olib borgan yoki ish bilan o'qishni birgalikda olib borayotgan talabalar tanlab oladilar.*

3. *Talaba o'z qiziqishlariga mos keluvchi mavzular bo'yicha ish olib boradi. Talabaga mustaqil ravishda tadqiqot mavzusini tanlashda quyidagi usullar yordam beradi:*

a) yetakchi mutaxassislar tomonidan amalga oshirilgan ilmi-fan yutuqlarining qisqa tahliliy tafsilotlarini o'rganish (chunki ushu tafsilotlarning oxirida hal qilinishi lozim bo'lgan muammolar albatta ko'rsatiladi);

b) oldin bajarilgan tadqiqotlarda o'rganilgan muammolarga yaqin mavzularni tanlash, bunda yangi, yanada mukammalroq metodlardan foydalanish;

v) oldin tadqiqotchilar tomonidan ilgari surilgan, ammo o'rganilmagan gipotezalarni tekshirish;

g) maxsus adabiyotlar va davriy psixologik-pedagogik nashrlar bilan muntaзам tanishib borish;

d) dolzarb ahamiyatga ega, kam o'rganilgan muammo va masalalarni aniqlash maqsadida yetakchi olimlar bilan maslahatlashish.

Kurs ishi mavzusi aniqlanib, ilmiy rahbar bilan kelishilganidan so'ng kurs ishini bajarish bosqichlari aniqlashtirilgan kalendar-reja ishlab chiqiladi. Mazkur reja tadqiqot ishining borishini nazorat qilishga imkoniyat yaratadi va talabaga kurs ishini mustaqil hamda ongli ravishda bajarishiga yordam beradi.

Kurs ishi quyidagicha tuzilishga ega bo'lishi mumkin:

1. Titul varagi. U quyidagi talablar asosida shakllantiriladi. Yuqorida - oliy ta'lim muassasa va kafedra nomi, varaqning o'rtasida talabaniy familiyasi, ismi, otasining ismi, kursi va fakultet yoziladi. Quyiroqda kurs ishining mavzusi, yana ham pastroqda o'ngdan ilmiy rahbarining familiyasi, ismi, otasining ismi, chapda uning ilmiy darajasi va unvoni ko'rsatiladi. Pasda kurs ishi yozilgan yil qayd qilinadi (1-ilova).

2. Mundarija, bunda kurs ishining rejasini va uning bob, bo'limlari ko'rsatiladi. Mundarija kurs ishining tuzilishiga qar'iy mos bo'lishi qisqa, lo'nda, ketma-ketlikda va aniq tarzda uning ichki mantiqini ochib berishi zarur. Shuningdek, unda ishning har bir bob va paragrafi qaysi sahifadan boshlanishi aniq ko'rsatiladi.

3. Kirish. Ishning bu qismida tadqiqot mavzusining dolzarbligi, uning asosiy xarakteristikalarini (tadqiqotning muammosi, ob'ekti, predmeti, maqsad-vazifalari, gipotezasi) ko'rsatiladi.

Kirishda, shuningdek, tadqiqotning asosiy g'oyasi haqida ham ma'lumot beriladi. Bu qismda adabiyotlarga havolalar beriladi, lekin juda ko'plab sitatani kelirish shart emas. Ishning kirish qismi A-4 formatda, 2-3 varaqdan iborat bo'lishi zarur.

Tadqiqotning asosiy xarakteristikalarini to'g'ri shakllantirilganligini bilish uchun quyidagi savollarga javob berishga harakat qilinishi kerak:

- tadqiqot muammosini aniqlashda - Oldin o'rganilmagan muammolardan qaysi birini o'rganish zarur?
- tadqiqot mavzusini tanlashda - tadqiqot muammosi kurs ishi mavzusida o'z aksini topganmi?
- dolzarbligni asoslashda - nima uchun aynan shu muammo bugun o'rganish shart?
- tadqiqot ob'ektini belgilashda - nima tekshiriladi?
- tadqiqot predmetini aniqlashda - ob'ekting qaysi yangi jihatlari, munosabatlari aspektlari, o'ziga xos tomonlari, funktsiyalari tadqiq qilinishi zarur?
- tadqiqot maqsadini shakllantirishda - maqsadga erishish uchun nima qilish kerak? Amalgah oshiriladigan vazifalar vositasida maqsadga erishish mumkinmi?
- tadqiqot gipotezasini ilgari surishda - tadqiqot maqsadiga erishish uchun qaysi yo'ldan borish zarur?
- ochiq himoyaga olib chiqilayotgan holatlarni aniqlashda - tadqiqotning

ob'ekti va predmetida boshqalar sezmagani qanday xususiyatlar bor? va h.k.

Kurs ishi talabalarni pedagogik tadqiqotga jalb qilishning birinchi bosqichi bo'lganligi tufayli unda barcha xarakteristikalarni ko'rsatib berish shart emas. Ullarning ayrimlarigina, xohishga ko'ra, aniqlanirishi mumkin (masalan gipoteza). Xarakteristikalarni shakllantirish ilmiy rahbar malakasi, mahorati, talabning ilmiy tayyorgarligi, tadqiqot mavzusining spesifikasi va boshqa vaziyatlarga bog'liq bo'ladi.

Kurs ishi mavzusini kelgusida chuqurroq, kengroq doirada o'rganib, uni bitiruv malakaviy ish sifatida davom ettirmoqchi bo'lgan talabalar tadqiqot ilmiy tuzilmasining barcha qismlarini jiddiy o'ylab ko'rishi zarur.

4 Kurs ishining asosiy qismini rejadagi asosiy punktlarni o'z ichiga oladi. Unda tekshirilyotgan masalaning tarixi va nazariyasi ko'rsatiladi, mavjud adabiyotlarning tanqidiy tahlili beriladi, muallifning o'z nuqtai nazarini bayon qilinadi. So'ngra mustaqil ravishda o'tkazilgan tadqiqotning metodlari, tashkili etilishi va natijalari bayon qilinadi.

Ishni mavzuga doir adabiyotlarni o'rganishdan boshlash zarur. Bibliografik ma'lumotlarning 3 xil manbasini ajratiladi:

- a) birinchi (maqolalar, dissertatsiyalar, monografiyalar va h.k.);
 - b) ikkinchi (bibliografiya, referativ jumallar, ilmiy axborot va h.k.);
 - v) uchinchi (boshqa kitoblardan terib olib yozilgan asarlar, lug'atlar va h.k.).
- Bibliografik (qayrda, qanday manbalarda zaruriy ma'lumotlar bor) va sof ilmiy-ma'lum bo'lgan bilimlar mazmunini bildiruvchi ma'lumotlarni farqlash kerak.

Kurs ishini yozish jarayonida sohaga oid ilmiy, ilmiy-pedagogik jurnallarni ko'rib chiqish zarur. Bunda yil uchun jumallarning oxirgi sonida maqolalarning mavzular bo'yicha ko'rsatkichi nashr qilinadi. Muayyan mavzular bo'yicha adabiyotlar tafsilotlari bilan tanishish ham foydadan holi bo'lmaydi.

Tadqiqot mavzusi bo'yicha ma'lumotlar yig'ish natijasida quyidagilarga ega bo'lish lozim:

- a) kim va qayerda (qaysi ilmiy muassasa markazlarda) tadqiqot mavzusi yuzasidan ishlagan va ishlamoqda?
- b) ushbu ishlar natijalari qaysi manbalarda e'lon qilingan?
- v) mazkur natijalar nimalardan iborat?

Tababa tomonidan qo'lga kiritilgan ma'lumotlar yozma ravishda qayd qilinadi. Ularning uch turi mavjud.

Birinchi materiallarda bibliografik kartochoqalardagi yozuvlar sitatalar, mikrofilmlar, tadqiqot muammosiga doir alfavitli katalog kiradi.

Ikkinchi materiallar ilmiy yoki metodik manbadagi ma'lumotlarni analitik-sintetik qayta ishlash natijasi bo'lgan yozuvlar, rejalar (sodda va murakkab), grafik - sxemalar, mustaqil ravishda tuzilgan predmet ko'rsatkichlari, annotatsiya, tezis, konspekt va boshqalardan iborat bo'ladi.

Uchinchi materiallarda birinchi va ikkinchi materiallar umumlashtiriladi. Uning mazmuni qisqa tafsilot ko'rinishida bo'lib, unda mavzuga doir oldindan ma'lum bo'lgan ilmiy dalillar, qonuniyatlar, nazariyalar, tushunchalar umumlashtiriladi.

Tafsilotni tuzishdan avval mavzuga doir asosiy tushunchalarni aniqlash lozim. Chunki pedagogikada turli mualliflar tomonidan turlicha talqin qilinayotgan atama va tushunchalar kurs ishining boshidan oxirigacha bir ma'noda tushunilishi zarur. Tushuncha va atamalar belgilanganidan so'ng ularning izohi quyidagi manbalardan aniqlashiriladi:

- a) ensiklopediyalar (masalan, pedagogik, psixologik, filosofik va h.k.);
- b) izohli lug'atlar: umumiy («O'zbek tiling izohli lug'ati» 3 tom) va maxsus (masalan, pedagogik, psixologik, sotsiologik);
- v) tadqiqot mavzusiga doir asosiy darsliklar va monografiyalarning mundarijasi hamda fani.

Tushunchalarning izohi topilganidan so'ng alohida varaqalarda kayd qilinadi va tahlil, qiyoslash, tasniflash, umumlashtirish usullari yordamida mazmunan qayta ishlanadi.

Tadqiqot mavzu tafsilotini yoritishda kamida 20 ta manbadan foydalanish zarur.

Keyingi bosqichda tajriba-sinov ishining tavsifi beriladi. Bunda tajribada qatnashganlar ko'rsatiladi.

Tajriba ishida foydalanilgan material ham izohlanadi. Agar ushbu material predmetlar tasviridan iborat bo'lsa, u ma'noga yoki ilovalarga kiritiladi. Shuningdek, bu yerda qanday asbob, apparat, uskunalardan foydalanilganligi ko'rsatiladi: ishning barcha bosqichlari tavsiflanadi, tajriba-sinov ishida qatnashchilarga berilgan ko'rsatmalar ham keltiriladi. Sinov natijalarida aniqlangan ma'lumotlar qaysi usulda qayta ishlanganligini alohida ko'rsatish yaxshi natija beradi.

Tajriba-sinov ishining natijalari jadval, grafik, diagramma ko'rinishlarida taqdim qilinadi. Jadval, rasmlar ostiga qisqa tarzda izohlar keltirilishi lozim. Barcha ma'lumotlar tartib bilan beriladi. Shu joyda, shuningdek, og'zaki hisobotlardan ham namunalar berish mumkin. Ishdagi eng muhim nuqtalardan

yana biri xulosalarni muhokama qilish jarayoni hisoblanadi. Bunda quyidagi savollarga javob topish zarur: Nima uchun shunday bo'ldi? Buning sabablari nimada? U yoki bu dalilni nima bilan izohlash mumkin? Ishning bu bosqichida boshqa mualliflar tomonidan olingan nazariy va amaliy xulosalarni jalb qilish, ya'ni ular bilan o'z shaxsiy xulosalarini qiyoslab ko'riladi va olingan ma'lumotlarni tushuntirish, izohlash zarur bo'ladi. Natijalar asosiy matnda qanday tartibda berilgan bo'lsa ularni shu tartibda xulosalab ko'rsatish lozim.

Kurs ishining hajmi A 4 formatda 15-20 varaqdan iborat bo'ladi. Har bir sahifada 30 ta satr, har bir satrda 60 ta belgi (so'zlar orasidagi o'rtishlar va tinish belgilarini hisoblagan holda) bo'lishi kerak. O'ngdan-Zam, chapdan - 1 sm, yuqoridan 2,5 sm, pastdan - 2,5 sm joy qoldiriladi. Sarlavha va sarlavhachalar asosiy materialdan 3 interval hajmida ajratiladi va bosma xarflar bilan yoziladi.

Ish mantiqiy izchillikda, adabiy til normalarida yoziladi. Unda murakkab qo'shma gaplardan, shuningdek, o'ta jo'n tuzilgan sodda gaplarni ishlatish maqsadga muvofiq emas.

Mening kuzatishimcha, men hisoblaymanki. mening fikrimcha tarzida 1-shaxs birlilik nomidan gapirish o'rni, bizning kuzatishimizcha biz hisoblaymizki, bizning fikrimizcha kabi iboralaridan foydalanish ilmiy etiketga to'g'ri keladi.

Kurs ishini yozishda yagona uslub saqlanishi, zamonaviy o'zbek (rus) adabiy tilining orfografik, sintaktik va stilistik me'yorlariga amal qilinishi lozim.

1 Xulosa. Bu qismda ishning muallif tomonidan ishlab chiqilgan asosiy natija va xulosalari keltiriladi: ularning amaliy ahamiyati, ish natijalarining joriy qilinish imkoniyatlari va mavzuni kelgusida tadqiq qilish istiqbolari ko'rsatiladi.

Xulosa qo'yiladigan asosiy talab - uning qisqa va mulohazaliligidir. Unda ishning mazmunini butunligicha qaytarish shart emas. Xulosa quyidagi savollarga javob bera olishi kerak:

- a) talaba nima uchun aynan ushbu tadqiqotni amalga oshirdi?
- b) qanday ishlar amalga oshirildi?
- v) muallif qanday xulosalarga keldi? va h.k.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati asarlar mualliflarining familiyasi ko'rsatilib alfavit tartibida tuziladi.

Ro'yxatga muallif tomonidan ishini yozish jarayonida foydalanilgan barcha adabiyotlar kiritiladi (bunda ular qacarda nashr qilinganidan ka'tiy nazar alohida nashr, to'plan, jurnal, gazeta bo'lsa ham albatta ko'rsatilishi shart). Ro'yxatda manbalar umumiy raqamlashtirilgan holda keltiriladi. Manbaning ma'lumotlari

ko'rsatilayotganida muallifning ismi-familiyasi, asarning nomi, nashr qilingan joyi va yili, sahifalarining umumiy soni beriladi.

Masalan:

1. Baymetov B.B., Sultanov X.E. Pedagogik ta'lim innovatsion klaster texnologiyalarini joriy etishning ahamiyati / Xalq ta'limi ilmiy-metodik jurnali// №1, T.-2020, 98-103 b.;

2. Sultanov X.E. Tasviriy san'at mashg'ulotlarida talabalarining ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish /Zamonaviy ta'lim// №11.-2016.-:61 b.;

3. Illovalar. Ular odatda alohida sahifalarda ko'rsatiladi. Ularning har biri o'z mavzusiga ega bo'ladi va o'ng tomonining yukorisida «Illova» degan yozuv qayd qilinadi. Agar illovalar bir nechta bo'lsa ular «1-illova», «2-illova» tarzida rasmiylashtiriladi.

Illovaqa mustaqil ravishda tuzilgan, anketalar yordamida yig'ilgan empirik material, darslar va tadbiriy tadbiqlarning konspektari, kuzatishlar bayonnomalari, bayram ssenariylari, bolalarning rasmlari va fotosuratlari joylashtiriladi.

Kurs ishiga rahbarlik pedagogik staj, tajribaga ega bo'lgan yoki ilmiy-tadqiqotlar olib borayotgan kafedra o'qituvchilari, maktab va maktabgacha ta'lim muassasalari, turli markazlar xodimlari tomonidan amalga oshiriladi.

Kurs ishi talaba tomonidan mustaqil ravishda yoziladi, bunda u ilmiy rahbar maslahatlaridan foydalanadi va ishining borishi yuzasidan rahbariga hisobot berib boradi.

Kurs ishi rahbari:

a) talabaga tanlangan mavzu doirasidagi masalalar va tadqiqot metodlarini aniqlashda, tayyorgarlik rejasini belgilash va kurs ishini shakllantirishda yordam beradi;

b) talabaga kurs ishi yozish jarayonida maslahatlar berib boradi, tizimli nazoratni amalga oshiradi, bosqichli attestatsiyani o'tkazadi (semestrda ikki marta) va bu haqda kafedra rahbariyatiga xabar beradi;

v) kurs ishini tekshiradi va unga taqdir beradi.

Kurs ishining himoyasi ochiq ravishda o'tkaziladi. Ish muallifi 10 min. davomida ish yuzasidan ma'ruza qiladi va o'qituvchi-talabalarining savollariga javob beradi. Ma'ruza muammoning o'rganilish holati, tajriba-sinov ishlarining natijalari (agar o'tkazilgan bo'lsa), tadqiqotning istiqbolli, xulosa va takliflar aks etgan bo'lishi lozim.

Kurs ishining himoya qilish natijalariga ko'ra talabning reyting dafarchasiga tegishli ball qo'yiladi.

Kurs ishi talabaga kelgusi tadqiqotlarda asos bo'lishi uchun qaytarib beriladi. Juda yaxshi ball va e'tirofga ega bo'lgan kurs ishlari boshqa talabalarga namuna sifatida metodik zahirada saqlanadi.

Bitiruv malakaviy ishlariga qo'yiladigan talablar

Ijodiy-amaliy ish bo'yicha bitiruv malakaviy ish

Bitiruv malakaviy ish (keyingi o'rinlarda - BMI) - bu o'quv va ilmiy-tadqiqot xarakteridagi yakuniy ish, ta'lim sohasidagi o'quv-pedagogik vazifalarni ishlab chiqish va amalga oshirish bilan bog'liq talabning mustaqil ilmiy izlanishlari natijasi hisoblanadi. 5110800 - tasviriy san'at va muxandislik grafikasi bakalavriat ta'lim yo'nalishida BMI himoyasi bitiruvchining mutaxassislikka muvofiq o'quv faoliyatidagi kasbiy vazifalarni mustaqil amaliyotga joriy qilish tayyorgarlik darajasini bildiradi. BMIning tayyorlash va uni himoya qilishda bitiruvchi tasviriy san'at sohasidagi mahorat va ko'nikmalarni, tasviriy san'at nazariyasi va tarixi, uni o'qitish uslublarini bilishi, motivlarini kuzatishi va tahlil qilish qobiliyatini namoyish qila oladigan bo'lishi kerak. Atrofdagi voqelikni va shu asosda ijodiy va o'quv-uslubiy muammolarni mustaqil ravishda hal qilish ko'nikmalarini egallagan bo'lishlari lozim. BMI mavzusi Oliy ta'lim muassasasida tasviriy san'at o'qituvchisi uchun ko'rsatilgan kasbiy faoliyat diplom tadqiqotlari turlari va vazifalari bilan bog'liq bo'lishi kerak. Bitiruv malakaviy ishlarining mavzulari tegishli kafedralar tomonidan belgilanadi. Talabaga bitiruv malakaviy ish mavzusini tanlash imkoniyati beriladi. Talabalar birinchi kursda o'qib yurgan paytlarida BMI mavzulari bilan tanishadilar. Oxirgi kursga o'tishdan oldin mavzular bankidan rangtasvir turlari, amaliy san'at turlari, inter'er va ekster'er loyihalari bo'yicha o'zlarini qiziqtirgan mavzuni tanlashlari mumkin. BMIning amalga oshirish uchun tanlangan mavzular asosida 7-semestrda OTM o'quv rejisiga muvofiq talabalar tanlagan mavzusiga ko'ra kafedralar bo'yicha taqsimlanadi. Bitiruv malakaviy ishlarini tayyorlash jarayonida talabaga ilmiy rahbar va maslahatchilar tayinlanadi.

BMI bajarish bo'yicha talabalar tomonidan tanlangan mavzu va ilmiy rahbar nomzodi ko'rsatilgan ariza kafedra mudiri nomiga yoziladi hamda arizalar muvofiqdastirilib kafedra yig'ilishida ko'rib chiqiladi (3-ilovaga qarang).
Baynot. 6

Talaba arizasi bo'yicha mavzu va unga ilmiy rahbar tayinlash kafedra mudiri imzosi bilan tasdiqlanadi.

7-semestrda talabalarga BMIning amalga oshirish bo'yicha maxsus amaliy mashabalar beriladi. Shundan keyin mavzu bo'yicha izlanishlar olib boriladi (ijodiy va ilmiy-nazariy materiallarni to'playdilar, rahbarning maslahati bo'yicha mavzuga mos ravishda eskizlarga o'zgartirishlar kiritadilar, pedagogik amaliyotda bolalar bilan ishlash uslubini ishlab chiqiladi).

8-semestrda talabalar BMIning badiiy-ijodiy qismini bajarish uchun diplom talablarini yaqindan o'rganadilar. Institut foyelari, hududni bezatish ishlari (mahobathi rangtasvir, haykaltaroshlik) kabi maqsadli bajarilgan BMIning amaliy qismining dizayn ishlari ketadigan materiallar xarajatlarining ma'lum qismini moddiy yordam bilan sifatida OTM tomonidan to'lanishi mumkin.

Avvalo muammoning tarixini nazariy o'rganiladi, keyin amaliy (ijodiy) qismi va tajriba-sinov ishlari bajariladi.

Masalaning o'rganilganlik darajasini bilib olishga yordam beradigan monografialar va maqolalar kabi umumiy adabiyotlar bilan tanishishdan boshlanadi. Manbalar va adabiyotlar ustida ishlash jarayonida ko'chirma qilish, shuningdek o'rganilayotgan masala bo'yicha muallifning o'z konsepsiyasining mavjudligi to'g'risida qisqacha baholash (xulosa) qilish tavsiya etiladi.

San'atshunoslik va pedagogik nuqtai nazaridan olib borilgan tadqiqotlar va manbalarni o'rganilgandan so'ng, BMIning batafsil rejisini tuzish va ilmiy rahbar bilan muvofiqdastirish kerak bo'ladi.

Bitiruv malakaviy ishini tayyorlash uchun ta'lim yunalishi kuni rejisida alohida soatlar, ya'ni vaqt ajratilishi lozim. Bitiruv malakaviy ishini tayyorlashda talabalarga quyidagilar asos bo'lib xizmat qiladi:

a) bir kurs doirasida referat, kurs ishi va bitiruv malakaviy ishlarining ketma-ketligi;

b) bir-biriga yaqin fanlar: pedagogika, psixologiya, xususiy fanlar metodikasi kabi fanlardan talabalar tomonidan bajarilgan kurs ishlari ko'zda tutilgan turli vazifalarni muvofiqdastirish;

v) pedagogik amaliyotning barcha ko'rinishlaridan foydalanish va h.k.

Talabanning bitiruv malakaviy ishni ustidagi izlanishlari nazariyani chuqurroq o'rganish, ilgari olingan bilimlarni tizimlashtirish va ularni amaliyotda samarali qo'llash, mustaqil tadqiqot olib borish ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish, eruditsiyaning o'sishi uchun hiszat kiladi.

Odatda bitiruv malakaviy ishining mavzusi talabaga uning so'ngi pedagogik amaliyotga ketishidan avval beriladi va tasdiqlanadi. Shu paytning o'zida unga bitiruv malakaviy ishiga oid bo'lgan, ilmiy rahbar tomonidan tuzilgan va kafedra

mundiri tomonidan tasdiqlangan topshiriqlar beriladi. Bunda ishini yakunlash muddatlari ham ko'rsatiladi. Topshiriqda talabning ismi, familiyasi, otasining ismi, o'qiyotgan fakulteti va mavzusi yoziladi. Agar bitiruv malakaviy ishi kurs ishining davomi bo'lsa, nimalar qilingani, dastlabki ma'lumotlar qanday ekanini ko'rsatish lozim. So'ngra qanday masalalarni ishlab chiqish kerakligi, qanday tajriba-sinov ishlari rejalashtirilgani, bu ishlar qoerda o'tkazilishi, bitiruvchiga kim masalalar berib borishini belgilash zarur. Talaba bitiruv malakaviy ishining kalendar rejasini tuzish bilan vazifalar aniqlashtiriladi. 2-ildovada BMLni tayyorlash va himoya qilish uchun taxminiy kalendar reja namunasi keltirilgan.

Bu esa o'z o'rnida talabanning ilmiy-tadqiqot faoliyatini tashkili etish, uni doimiy nazorat qilish va zarurat bo'lganda, unga ko'maklashish imkonini beradi.

Kalendar reja adabiyotlarni tanlash va o'rganish, boshqa manbalar bilan tanishish, tajriba-sinov ishlarni tashkili etish va o'tkazish natijalarni tahlili qilish va qayta ishlash, xulosalar chiqarish, bitiruv malakaviy ishini uslubiy va texnik tomondan mukammallashtirish, himoyaga tayyorlanish uchun sarflanadigan vaqtni to'g'ri taqsimlashga yordam beradi.

Talaba moyilligi bo'yicha bajaragan ma'lum bir janr va texnikada kurs ishini takomillashtirib BML himoyasini qilishi mumkin.

Mazmunan kurs ishi va bitiruv malakaviy ishi o'rtasida uzviy bog'lanish bo'lishi kerak: bitiruv malakaviy ishining ijodiy rivojlanishi unda kurs ishida ko'tarilgan muammo yanada chuqurrok o'rganiladi. Biroq kurs ishining mahitini mexanik ravishda, so'zma-so'z bitiruv malakaviy ishiga ko'chirish mumkin emas. Kurs ishining asosiy natijalari bitiruv malakaviy ishi muammosini ijodiy hal etish uchun dastlabki material bo'lib xizmat qilishi kerak.

Bitiruv malakaviy ishini bajarish bo'yicha ish rejasini tahmian quyidagicha tuzish mumkin:

1. Kurs ishining bir qitrasini chuqur tahlili qilish maqsadida tanlab olish. Bitiruv malakaviy ishi mavzusini aniqlashtirish.
2. Tadqiqot mavzusi bo'yicha adabiyotlar ro'yxatini tuzish.
3. Muammoni belgilash, uning fan va adabiyotdagi o'rnini tahlili qilish.
4. Tadqiqot mavzusi bo'yicha tayanch tushunchalarni ajratish va tahlili qilish.

5. Bitiruv malakaviy ishi rejasini tuzish.
6. Mavzuning dolzarbligini asoslash.
7. «Mavzuning dolzarbligini» nomli matnini tayyorlash, bunda ishning asosiy tavsifini berish (tadqiqot ob'ekti, predmeti, maqsadi, vazifalari vah.k.)

8. Tadqiqot mavzusi bo'yicha nazariy manbalarning chuqur tavsifini berish.

9. «Tadqiqot mavzusi bo'yicha mavjud adabiyotlar tahlili» nomli matn tayyorlash. Bunda quyidagilar berilishi mumkin:

- a) muammo (g'oya, masala) ning o'rganilish tarixi;
- b) tadqiqot ob'ekti ta'riflovchi umumpedagogik va boshqa ilmiy qonun-qoidalar;

- v) didaktik qoidalar;
- g) metodik qoidalar;
- d) psixologik qoidalar.

10. «Tadqiqot mavzusi bo'yicha adabiyotlar tahliliga oid xulosalar» nomli matnini tayyorlash.

11. Ko'tarilgan muammoni hal etishning turli usullarini ishlab chiqish.

12. Muammoni yechishning optimal usulini aniqlash.

13. Tajriba-sinovning dastlabki bosqichini o'tkazishga tayyorlanish (metodikani rejalashtirish, ishlab chiqarish, asbob-uskunalar, o'quv mashg'ulotlarining va tarbiyaviy tadbirlarning reja-konpektini, didaktik test va h.k. tayyorlash).

14. O'rganilayotgan masalaning mavjud ahvoli hakida tasavvurga ega bo'lish uchun tajribaning dastlabki tankidiy bosqichini amalga oshirish.

15. Tajriba-sinov ishlarning tahlili, jadval, chizma, rasmlarni tayyorlash, natijalarni kayd etish.

16. «Tajriba-sinovning dastlabki bosqichi» nomli matnini tayyorlash.

17. Tajriba-sinovning shakllantiruvchi bosqichini tayyorlash (tajriba olib borish va uni kuzatishning metod hamda vositalarni rejalashtirish, ishlab chiqish, natijalarni kayd etish usullarini ishlab chiqish va h.k.)

18. Tajriba-sinovning shakllantiruvchi bosqichini o'tkazish va tahlili qilish (kuzativ bayonnomalari, yozma ishlar, rasmlar, subbat natijalari va h.q.).

19. Tahlili natijalarni jadval, chizma, diagramma, rasmlarda ko'rsatish, tajriba-sinovning shakllantiruvchi bosqichi bo'yicha natija va xulosalarni yozish (material bunga imkon bersa).

20. «Tajriba-sinov ishlari» nomli matnini tayyorlash. Bunda tajriba-sinovning shakllantiruvchi bosqichiga tayyorgarlik ko'rish, uni o'tkazish sharoitlarini yoritish, gatahashchilar haqida ma'lumot, ularning tajribadan oldingi va tajribadan keyingi ko'rsatkichlari, o'tkazilgan (o'quv yoki tarbiyaviy) mashg'ulotlarning nomi va ketma-ketligi, natijalar tahlili, xulosa va tavsifatlarini

ko'rsatish.

21. Zarurat bo'lganda tajriba-sinovning shakllaniruvchi bosqichini qayta o'tkazish.

22. Tayyorlangan ma'nalarni boblar shaklida jamlash.

23. Boblar bo'yicha xulosalarni tayyorlash va yozish.

24. Umumiy xulosalarni yozish.

25. Adabiyotlar ro'yxatini tuzish.

26. Ilovalarni (jadval, chizma, so'rovnoma, rasm, dars yoki tarbiyaviy ishlarining reja-konspektlarini va h.k.) rasmiylashtirish.

27. Bitiruv malakaviy ishining muntarjasini aniqlashtirish.

28. Tirul varag'ini yozish.

Umumiy, bitiruv malakaviy ishi kurs ishining mantiqiy davomi bo'lib, asosiy g'oya va xulosalar qayta idrok etiladi, yangi ma'lumotlar, kuzatuv hamda tajriba natijalari bilan boyitiladi. Shu tariqa, bitiruv malakaviy ishi nazariy va amaliy jihatdan yuqoriroq darajadagi mukammal tadqiqot ishi bo'ladi. Shu bilan birga, bitiruv malakaviy ishi yangi pedagogik tajribani (agar u ko'zda tutilgan bo'lsa) o'tkazish davomida olingan boshqa daliliy materialning mustaqil tadqiqi yoki adabiy manbalarni chuqurrok o'rganish va idrok etishning natijasidir.

Kurs ishi va bitiruv malakaviy ishining o'xshash hamda farqli jihatdari

Bitiruv malakaviy ishining kurs ishidan katta farqi (tajriba-sinov ishlarini o'tkazish inkoniyati va zarurati mavjud bo'lsa) pedagogik tajribaning tashkil etilishidadir. Kurs ishini bajarish uchun talaba ta'kidlovchi tajriba bilan kifoyalanishi mumkin. Buning uchun u o'quvchilar bilan savol-javob (so'rovnoma, intervyu, suhbat va boshqalarni) o'tkazadi.

Bitiruv malakaviy ishida ta'kidlovchi tajriba ishi doim ham yetarli bo'lmaydi. Ko'pincha shakllaniruvchi tajriba o'tkaziladi. Uning mohiyati shundaki, hodisa va jarayonlar qat'iy nazorat qilish va boshqarish sharoitida o'rganiladi. Ixtalagan tajribaning asosiy tamoyili tadqiq qilinayotgan jarayonlarning har birida boshqa omillar o'zgarishsiz qolgan holda birgina omilni o'zgartirishdan iborat.

Tajriba ishining quyidagi bosqichlarini ajratish mumkin:

1. Faraz hamda asosiy maqsad va vazifalarni belgilash.
2. Tajriba dasturini ishlab chikish.
3. Tadqiqot natijalarini qayd qilish usullarini ishlab chiqish.
4. Tajribani o'tkazish.

5. Natijalarni sifat va miqdor jihatdan tahlil qilish.
6. Natijalarni umumlashtirish, izohlash, xulosalarni yozish.

Bitiruv malakaviy ishining taxminiy tuzilishi va bo'limlarining mazmuni.

BMIning tarkibi tasviriy san'at va chizmachilik o'quvchisi mutaxassisligining kasbiy pedagogik yo'nalishi va bitiruvchining kelajakdagi faoliyati mazmuni bilan asoslanadi.

BMIning amaliy-ijodiy varianti ikkita asosiy qismini o'z ichiga oladi:

1. Amaliy (ijodiy) – ma'lum bir texnika va jandagi ishning tugallangan varianti. Amaliy-ijodiy ish bilan birga uning eskiz materiallari (qoralama, ranglavha, ilk eskizlari, karton va boshqalar) bo'lishi talab etiladi.

2. Nazariy qismda mavzu bo'yicha o'rganilgan tarixiy ma'lumotlar, ijodiy ishini bajarish texnologiyasi bo'yicha materiallar, pedagogik amaliyot, tasviriy san'at chizmachilikni o'qitish metodikasi, badiiy ijod psixologiyasi, o'quvchilardagi tasviriy faoliyat psixologiyasi masalalari mavjud bo'lishi kerak. BMI mavzusini tanlash asoslanadi, dolzarbli aniqlanadi, maqsad, vazifalar belgilanadi, gipoteza, tadqiqot predmeti va ob'ekti shakllantiriladi. BMIning ilmiy-nazariy, badiiy, uslubiy va amaliy ahamiyati, amaliy ish jarayoni ochib beriladi, ish natijalarini bolalar bilan ishlashda ta'limga tatbiq etish bo'yicha uslubiy tavsiyalar beriladi.

BMINING NAZARIY QISMINI BAJARISH BO'YICHA KO'RSATMALAR

BMI nazariy qismining tuzilishi va tarkibiy qismi.

BMI nazariy qismining mazmuni uning amaliy (ijodiy) qismi mavzusi bilan chambarchas bog'liq bo'lishi kerak. BMI san'at tarixida tanlangan mavzuning rivojlanishining aks ettirishi, pedagogika va psixologiya hamda tasviriy san'atni o'qitish metodikasini o'quvchilarning tasviriy faoliyati asosida ko'rib chiqilishi, amaliy ishning bajarish bosqichlari tavsiflanishi kerak.

Tadqiqotning dolzarbligini quyidagilar bilan belgilanadi.

- nazariy bilimlarni o'rganilayotgan mavzu bilan bog'liq masalalar asosida to'ldirish yoki aniqlashtirish zarurati;
- yangi ma'lumotlar, usullar va tadqiqot metodlariga ehtiyojning mavjudligi;
- amaliyotga bo'lgan ehtiyoj.

BMI ning maqsadi – tadqiqotda hal qilinishi istalgan yakuniy natija.

BMI vazifalari. Tadqiqot ishini amalga oshirishda vazifalar belgilab olinadi. Unda bir nechta vazifalar qo'yilishi mumkin.

Tadqiqot usullari - tadqiqot olib borilgan usullar ro'yxati shakllantiriladi.

BMIning nazariy ahamiyati - nazariy xulosalar qayisi bilim sohasiga ta'sir qilishi mumkinligi, amaliy ishini tatbiq etishning istiqbollari qandayligi.

BMIning amaliy ahamiyati - olingan tavsiyalar, takliflarning ta'lim jarayoniga ta'siri, amaliy masalalarni hal qilish bilan belgilanadi.

1. BMIning nazariy qismini quyidagilardan tashkil topadi: kirish - umumiy xajmining 10%; nazariy qism - nazariy masalalarni qo'yishdan ko'zlangan maqsad, ularni o'rganish 25-30%; tahliliy qismi - 15-20%; tajriba-sinov ishlarini o'z ichiga olgan qismi - 30-35%; xulosalar - 5%; adabiyotlar ro'yxati.

2. Bitiruv malakaviy ishining tuzilishi, undagi boblar mutanosibligi har bir ishning mavzusi, ob'ekti, predmeti, maqsadiga bog'liq holda alohida belgilanadi. Bo'limlarga masalalarning tarixi va uning zamonaviy holati, dolzarbligini ko'rib chiqish, mavzu bo'yicha adabiyotlarni o'rganish, taqdimot va muammo bo'yicha turli nuqtai nazarlarni tahlil qilish va mualliflik pozitsiyasini asoslash, tanlangan tadqiqot metodologiyasi asosida to'plangan materialni o'rganish, tahlil qilish va tasniflash kiritiladi. Har bir bob tadqiqot natijalarini qisqacha, ixcham va umumlashtirilgan bayon qiladigan xulosalar bilan yakunlanadi. Xulosalar oldinga qo'yilgan maqsadlar va vazifalarga muvofiq bo'lishi kerak. Bitiruv malakaviy ishining hajmi bitiruvchi ijodiy-amaliy vazifa qilganligi sababli matn, jadvallar, illustratsiya materiallari bilan birga 25-30 sahifani tashkil etishi lozim.

3. **Kirish.** Aniq tuzilgan bo'lishi kerak, u BMI mavzusidagi fikrlarini qisqacha o'zida aks ettiradi. Kirishda yoritilayotgan mavzuning ijtimoiy va pedagogik jihatdan dolzarbligini asoslanadi, muammo belgilanadi, tadqiqot ob'ekti, predmeti, maqsadi ko'rsatiladi, tadqiqotning farazi, vazifalari, metodologik asosi yoritiladi, tanlangan mavzuning ishlanganlik darajasi aniqlanadi, tadqiqot olib borish metodlari, manbalar, dastlabki ma'lumot qisqacha tavsiflanadi. Kirish qismining so'nggi varianti ishning boshqa qismlari tayyor bo'lganidan keyin yoziladi.

4. **1-bob** Bitiruv malakaviy ishining bu qismida tasviriyy san'at va uni o'qitish metodikasi tarixi, mavzuning asosiy masalalari, masalalarga bag'ishlangan, bo'yicha nazariy ma'lumotlar bayon etiladi, ilmiy maktablar mualliflarining qarashlari tahlil qilinadi va umumlashtiriladi, ko'rib chiqilayotgan sohada olib borilgan tadqiqotlar guruhlashtiriladi, turi metodik

yondashuvlar baholanadi. Bitiruvchining o'z qarashlari, konsepsiyasi belgilanadi, bular asosida ta'kidlovchi va shakllantiruvchi tajribaga tayyoragarlik ko'rish uchun metodik yondashuv tanlanadi. Mazkur qism mazmunini bayon etish jarayonida muallif nazariy bilimlardan pedagogik amaliyot tahliliga xususiy xodisalar tahlildan nazariy umumlashtirishga o'tishi zarur.

5. BMIning amaliy (ijodiy) qismida tanlangan mavzu bo'yicha jannimg xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Tanlangan mavzu dunyo tasviriyy san'atida yoki uning boshqa yo'nalishlarida u yoki bu davrda qanday rivojlanirilgan va muammolari hal qilinganligi o'rganiladi. Ba'zida diplomantga o'zi tanlagan janr va ijodiy yo'nalishga eng yaqin bo'lgan janrlarda ishlagan bir nechta rassomlarning ishlarini ko'rib chiqish bilan cheklanib, tadqiqot doirasini qisqartirish tavsiya etiladi. Tadqiqot yo'nalishlariga bo'lmagan keng omma uchun tanqli faktlarni qayta hikoya qilish emas, balkim, o'z tadqiqot izlanishlari natijalari to'g'risida ko'proq ta'kidlash kerak bo'ladi.

6. **2-bob** Ijodiy ishining o'ziga xos xususiyatlari, texnologik jihatlari, bajarish bosqichlari ko'rib chiqiladi. Ushbu tahliliy qismda tanlangan mavzu bo'yicha bolalarga maktabgacha ta'lim muassasasida, o'quvchilarga maktab, kollejlarda ta'lim-tarbiya berish, ularni rivojlantirish, maktabgacha ta'limni tashkil etishni boshqarishning ahvoli, bunda qo'llanayotgan metodlar va h.k. tahlil qilinadi. Tadqiqotning metodologiyasi asosida maktabgacha yoki o'rta maxsus ta'limda vujudga kelgan vaziyat tahlil qilinadi, ishning maqsad va vazifalariga muvofiq tanlab olingan hamda shakllantiruvchi tajriba-sinovni o'tkazish metodikasini va mazmunini ishlab chiqish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar tadqiq qilinadi va qayta ishlanadi.

7. **3-bob.** BMI psixologik, pedagogik va uslubiy jihatdan asoslanadi. Pedagogika, badiiy ijod psixologiyasi, o'quvchilarning tasviriyy faoliyati psixologiyasi, tasviriyy san'atni o'qitish metodikasi masalalari o'rganiladi.

Ma'lum bir janr yoki tasviriyy va amaliy bezak san'at turi, me'morchilik loyihalari, dizayn orqali o'quvchilarning qobiliyatlarini rivojlantirish bo'yicha amalda isbotlangan o'qitish va tarbiya berishdagi o'zining usuli tajriba sinov ishlari natijalari taqdim etiladi.

Tajriba qismini quyidagilarni o'z ichiga oladi: yoki o'quvchilarning ta'lim-tarbiyasini takomillashtirish metodlari, mazmunni bo'yicha ishlanmalar, ishlarni olib borish metodikasi, qo'yilgan masala va vazifalarni hal etish yo'llari; olingan natijalarni ta'lim muassasalariga joriy etish bo'yicha metodik-tasviriyy. Shu nuqtadagi ilmiy qarashlar negizida shaxsiy tajriba va pedagogik tajribaning

tahlili asosida mazkur ta'lim muassasasida o'rganilayotgan hodisaning dinamikasi va hozirgi ahvoli yoritilishi kerak (avval ahvoli qanday edi, muayyan vaqt ichida nima o'zgaodi, nimaning natijasida yutuqqa erishildi, miqdor va sifat o'zgarishlari nimalarda namoyon bo'ldi, qanday qiyinchiliklarga duch kelindi va ular qanday bartaraf etildi va h.k.). Tasviriy san'at nazariyasining asosiy qoidalari, nazariya va o'qitish metodikasining psixologik-pedagogik qoidalari taniqli san'atshunoslar, rassomlar, psixologlar, rassom-o'qituvchilarning aytilgan gaplari, fikrlari bilan asoslanishi va qo'llab-quvvatlanishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Bunga talaba tomonidan o'quvchilar bilan ishlashning boshqa sinfdagi yoki sinfdan tashqari shakllardagi o'quv amaliyoti yoki diplom loyhasini bajarish davrida olib borilgan eng qiziqarli, o'ziga xos darslari tahlili ham kiradi.

Mavzuni yanada rivojlantirish bo'yicha kelajakdagi rejalari belgilanishi mumkin. Xulosa yangi ma'lumotlar, faktlar, dalillar va boshqalarni o'z ichiga olmaydi, uning xulosalari mantiqan ishning asosiy matnidan kelib chiqishi kerak.

8. Xulosa. Bu BMI mazmun jihatidan oldinga qo'yilgan maqsad va vazifalarga muvofiqdigi nuqtai nazaridan baholalanadi. Bu yerda "Kirish" qismida qo'yilgan savollarga o'ziga xos javob beriladi. Xulosa qilib aytganda, diplomant mavzuni o'rganish jarayonidagi ishdan muhokama qilingan masalalar yuzasidan fikrlari, o'z qarashlarini asoslab, tadqiqot ishini olib borishdagi bajarilgan ish natijalari bo'yicha yakuniy xulosalar beriladi. Shuningdek, tahlil natijalari, bolalar bilan, maktabgacha ta'lim-tarbiya muassasalarining jamoasi bilan, bo'lajak tarbiyachilar bilan ishlash samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar, ushbu tavsiyalarni joriy etish yo'llari ko'rsatiladi.

Adabiyotlar ro'yxati. Bu yerda falsafa, estetika, san'at tarixi bo'yicha adabiy manbalar ro'yxati, muallif tomonidan BMIning bajarish jarayonida o'rganilgan falsafa, estetika, san'atshunoslik, psixologiya, pedagogika, tasviriy va amaliy bezak san'ati, arxitektura loyihalash usullari, grafika, rangtasvir, kompozitsiya, perspektiva, kompyuter grafikasi, chizmachilik, chizma geometriya, me'morchilik va o'quv dasturidagi boshqa fanlar bo'yicha adabiyotlar ro'yxati ham kiritiladi. Bunday ro'yxat muallifning mustaqil izlanishlarini aks ettiruvchi muhim qismlardan bo'lib, tadqiqot ilmiy darajasini baholash imkonini beradi. BMI uchun kamida 50 ta adabiyot manbalaridan foydalanilgan bo'lishi kerak.

Hovialarga quyidagilar kiradi:

- birinchi bob uchun illustrativ material (mavzu bo'yicha reproduksiyalar);

- qoralmalar, qalamchizgilar, ranglavhalar, eskizlar, chizmalar, bajarilgan ishning asl nusxasi fotosuratlari;

- uchinchi bob uchun materiallar: bolalar rasmlari, jadvallar, diagrammalar, grafik ishlar, mavzuga ko'ra tasviriy san'at va chizmachilik dasturlari hamda dars ishlamlaridagi psixologik-pedagogik eksperiment natijalari va boshqalar.

Bundan tashqari, BMI pedagogik amaliyot jarayoni yoki ta'lim muassasasida mustaqil o'qitish paytida diplomant rahbarligida bolalar tomonidan bajarilgan rasmlarini o'z ichiga olgan bo'limni o'z ichiga oladi.

Ushbu rasmlar planshetga tortilgan holda BMIning bir qismi sifatida umumiy ekspozitsiyaga ilova qilib qo'yiladi.

BMIga rahbarlik

BMIning ilmiy rahbari kafedra professori, dotsent va katta o'qituvchilari orasidan aniqlanadi. Ularning asosiy vazifasi:

- BMIning amalga oshirishni rejalashtirish va jarayonni doimiy boshqarish;

- muntazam individual maslahatlar berish;

- BMIning qismlari va umumiy bajarilishini nazorat qilish va tekshirish;

- loyihaning nazariy qismining qoralama va asl varianti mazmunini tekshirish;

- taqrizchi nomzodini tanlash va tasdiqlash uchun kafedra mudiriga taqdim etish;

- kafedra va dekanatni talabning BMI borishi to'g'risida xabardor qilib turish;

- DAKda dastlabki himoya va BMI himoyasi uchun yozma (yoki og'zaki) shart tayyorlash.

BMIning psixologik-pedagogik qismini tayyorlash ham nazorat qilib boriladi.

Psixologiya va pedagogika kafedrasidan maslahatchi bo'lishi ham mumkin.

Uning vazifasi:

- BMIning tegishli bo'limni amalga oshirish uchun topshiriqni shakllantiradi;

- uning tuzilishini belgilaydi;

- konsultatsiyalar orqali talabaga uslubiy yordam beradi, qarorlarning qabul qilinishini baholaydi;

- bo'lim hajmi va mazmunining BMI mavzusiga muvofiqdigi tekshiradi;

- BMIning tegishli bo'limni tayyorligiga xulosa beradi va titul varag'ida imzo bilan tasdiqlaydi.

BMINING AMALIY-IJODIY QISMINI ISHLASH HAQIDA METODIK KO'RSATMALAR

BMIning amaliy qismini bajarish bosqichlari

1. Kompozitsiya haqida ma'lumotni shakllantirish: g'oyani izlash, asosiy mazmunini aniqlash.

Ushbu bosqichda mavzu bo'yicha syujet aniqlanadi, kompozitsiya mazmuni va BMIning nazariy asoslari shakllantiriladi. Bunda adabiyot manbalarini o'rganish, ilustrativ materiallarni qayta ishlash, muzeylarga tashrif, mavzu bo'yicha videoroliklar bilan tanishish muhim ahamiyat kasb etadi.

2. Ijodiy izlanish bosqichi

Hayotiy taassurotlar va to'plangan materiallarini asosida mavzuni tanlash va uni badiiy talqin qilish. Mavzu bo'yicha kerakli materiallarni tanlashda o'quv mashg'ulotlari, dala amaliyotida naturadan bajarilgan qoramalar, ranglavhalar va eskizlar BMI amaliy-ijodiy qismidagi syujet yechimi, kompozitsion tuzilishida hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Bunday materiallar qo'l harakati, ko'rish va idrok etish xislatlarini rivojlantiradi hamda tarbiyalaydi (rangli qo'shimchalarga qarang).

3. Motivning kompozitsion plastikasi, koloriti va tus nisbatlariga syujet mazmuniga muvofiq ishlov berish;

Oq gora (grizayl)da va rangda tayyorlangan kompozitsiya eskizlari, ob'ektlarni (figuralami) ma'lum bir shaklda guruhlashga yordam beradi. Dastlabki eskizlar umumlashtirilgan kompozitsiya ko'rinishini ifodalaydi, kompozitsiya markazi, format (yo'tiq yoki tik) va kompozitsiyadagi boshqa elementlar joylashuvini aniqlashiradi.

Foreskizlar muallifning badiiy tafakkuri va ijodiy tasavvurini chiniqtiradigan va rivojlantiradigan ijodiy izlanish turi hisoblanadi. Ranglar ko'lami hissiy qaror qabul qilishda katta ahamiyatga ega.

BMI MAVZUSI UCHUN NAMUNALAR

Diplom ishlari mavzusi dolzarbligi, san'atning yangi tendensiyalari, kompozitsiyaning plastik yechimini va koloriti, shuningdek, turi janrlarda badiiy ko'rish konsepsiyasi, syujet mazmunini ochib berish tamoyillari va psixologik badiiy obrazlarga asoslanadi.

Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishida BMI tasviriy san'at janrlari, shuningdek turli xil tasviriy texnikalar - akvarel, guash, tempera, pastel, moybo'yoq, akril, aralash vositalar (rangli qo'shimchalarga qarang); haykaltaroshlik, amaliy bezak san'ati, interer va eksterer dizayni va me'morchilik (maket loyihalari) kabi turi yo'nalishlarda bajarilishi mumkin.

BMI amaliy (ijodiy) qismini bajarish uchun material tanlash, avval aytib o'tganimizdek, diplomning moyilligi va ijodiy qobiliyatiga bog'liq. Bu qanday janr tanlanganiga bog'liq.

Bitiruv malakaviy ishini rasmiylashtirishga qo'yiladigan talablar.

1. BMIning *titul varag'i dizayni* namunasi 4-ildavda keltirilgan. Titul varag'ida qo'lda hech narsa yozilmaydi. Mavzuning nomida so'zlarni keyingi qatorga bo'limmaydi va oxirida nuqta qo'yilmagan holda katta harflar bilan (hajmi 20) yoziladi.

Titul varag'i dizayni har yili bir oz farq qilishi mumkin, shu sababli, ma'lumotni kafedrada aniqlashtirilishi mumkin.

Titul varag'i orqasida mundarija qismi joylashadi.

Mundarija nafaqat kerakli materialni tez va osonlik bilan topishga imkon beradi, shuningdek ishning umumiy mazmuni, tarkibi va o'rganilayotgan muammolar haqida umumiy ma'lumot beradi.

BMIda mundarijani shakllantirish namunasi 5-ildavda keltirilgan.

Bitiruv ishi texnik va ilmiy hujjatlarni kompyuterda terish qoidalariga muvofiq ravishda standart qog'ozning bir tomoniga yozilgan bo'lishi kerak. Rasm va jadvallar umumiy talablarga qat'iy roya qilingan holda, ya'ni rasm osti yozuvlan va rasm nomi, tartib raqami, havola, izoh, hulosalar bilan birga berilishi hamda mahnda uchrashiga ko'ra tartib bilan joylashishi kerak.

3. Bitiruv ishidagi sahifalar, jumladan, jadval va rasmlar ham, oddiy usulda raqamlanadi. Sahifalash mundarijadan boshlanadi. Grafik, jadval, hujjat, ishning tahliliy va tajriba qismlarini izohlovchi hisob-kitob ko'rinishidagi ikkinchi darajali materiallar bitiruv ishining ilovasida berilishi mumkin.

4. Grafik materiallar mavjud talablarga muvofiq ravishda standart qog'ozda bajarilishi kerak.

5. Bitiruv ishining barcha qismlari va rejaga mos ravishda o'zaro mantiqiy bog'liklikda bo'lishi lozim. Ish foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati bilan yakunlanadi.

6. Bitiruv ishini rasmiylashtirishda quyidagi talablarga javob berish zarur:

- matnda ishning tuzilishi aniq belgilanadi: rejaga muvofiq uning asosiy bo'limlari ajratiladi, rejadagi barcha masalalar chuqur va to'liq yoritiladi, fikrlar ilmiy uslubda bayon etiladi;

- foydalanilgan adabiyotlar to'yhati ilovadan oldin beriladi;

- manbalarga havolalar (manbaning muallifi, nomi, nashr joyi, yili, sahifa) varaqning quyi qismida yoki kvadrat qavsda ko'rsatiladi;

- bitiruv ishining sahifalari tikiladi va maxsus jildga yig'iladi, jildning muqovasi ish titul varaqining ayvnan nus'hasi bo'lishi lozim.

- Adabiyotlardan manlarni olish va manbalarga havolalar qo'yish.

O'z dalillarini qo'llab-quvvatlash uchun boshqa adabiyotlardan manlar keltirish yoki ma'lumot olingan manbaaga havolalarni taqdim etilishi kerak. Iqtibos haddan tashqari ko'p ham va juda kam ham bo'lmali kerak, chunki har ikkalasida ham ish darajasini pasaytirishga sabab bo'ladi.

Iqtiboslarning umumiy talablari quyidagilardan iborat:

1. Iqtibos matni qo'shirmoq ichiga kiritilib, adabiyotdan olingan matn grammatik shaklda o'zgarishsiz va muallifning yozish xususiyatlarini saqlanib qolinishi kerak. Olingan iqtibos oxirida bibliografik ro'yxatdagi tegishi manbaaga havola beriladi, masalan [3, s. 87], [15, p. 21-22] va boshqalar.

2. Iqtibos keltirilgan matn o'zboshimchalik bilan (asossiz) qisqartirilmaydi va asl holida mazmuni o'zgartirilmagan holda muallifning fikrlari to'liq bo'lishi kerak.

So'zlar, jumalalar, xatboshilarning tashlab ketilishi ko'p nuqtalar bilan ko'rsatiladi. U qo'shirmoq ichidagi istalgan joyiga joylashtirilishi mumkin. Olingan matning oldida yoki orqasida tinish belgisi bo'lsa, u bu yerga kiritilmaydi.

3. Bivozita iqtibos keltirishda (takrorlash, muallifning fikrlarini o'z so'zlarinigiz bilan ifodalash) mazmun nihoyatda aniq va to'g'ri bo'lib, olingan manbaaga tegishli havolalarni beriladi. Havola quyidagi shaklda bo'lishi mumkin: [1]. Bunday holda, iqtibos matni qo'shirmoq ichiga olinmaydi.

Qo'shirmoqlarni iqtiboslarni shakllantirishda talaba katta va kichik harflarni yozish, shuningdek tinish belgilaridan foydalanish bilan bog'liq qoidalarni bilishi kerak:

1. Agar iqtibos keltirilgan matning jumlasini to'liq takrorlasa, u holda

barcha holatlarda bosh harf bilan boshlanadi, faqat bitta holat - agar ushbu iqtibos muallifning taklifining bir qismi bo'lsa, masalan:

I.N. Andreev ta'kidlaganidek: "Ko'pgina olimlar, rassomlar, yozuvchilar hayotlarining asosiy ma'nosi ijodiy faoliyatda ko'rsinadi, chunki ijod ularga kundalik hayot chegaralaridan chiqib, o'zlarini anglashlariga imkon beradi".

2. Agar gapning faqat bir qismini takrorlansa, u holda qo'shirmoq ochilgandan keyin uchta nuqta qo'yilib matn kichik harf bilan boshlanadi, masalan:

N. Rojersning so'zlariga ko'ra, "... ijodkorlik bizning hayotimizga energiya beradi, bu jarayonni boshdan kechirgan kishi endi uningsiz yashay olmaydi."

3. shuningdek, manba qanday boshlanganligidan qat'i nazar, iqtibos jumla tarkibiga organik ravishda kiritilgan bo'lsa u kichik harfda yoziladi, masalan:

Shuni ta'kidlash kerakki, tanikli sovet psixologi A.N. Leontev mustaqil ishini "o'quv yoki ilmiy bilimlarni tashkil etish vositasi" deb ham hisoblagan.

Bibliografik ro'yxatda yagona raqamlash mavjud. Manbalar odatda alfavit bo'yicha joylashtiriladi: birinchisiga ko'ra muallif familiyasining bosh harfi va muallifi bo'lmagan nashrlarda - sarlavhaning birinchi harfi e'tiborga olinadi. O'zbek tilidagi manbalardan keyin chet tillardagi manbalarga tavsif beriladi.

Bibliografik tavsif zarur va ixtiyoriy elementlardan iborat.

Bibliografik tavsifning elementlari ma'lum bir ketma-ketlikda ajratuvchi belgilar bilan (nuqta yoki nuqta va chiziqcha) beriladi:

- muallif;

- nomlanishi (kitoblar, maqolalar);

- nashr manbai (jurnal, to'plamdagi maqola uchun);

- nashr etilgan joy;

- nashriyot;

- nashr etilgan yil;

- sahifalarning umumiy soni.

Qo'lyozma formatiga qo'yiladigan umumiy talablar. Kafedraga topshirishdan oldin BMI adabiy tilda yozilgan, tahrirlangan va ilmiy rahbar tomonidan o'qib chiqilgan bo'lishi kerak. Barcha xatolar va kamchiliklarni tuzatilgan bo'lishi lozim. Tuzatilgandan keyin ham matn zichligi asosiyga yaqin bo'lishi kerak. Tuzatishlar soni minimal darajada bo'lishi kerak.

BMI matni kompyuterda A4 formatidagi oq qog'ozda: Times New Roman, Arial shrifti, kegl (hajmi) - 14, satrlar oralig'i - 1,5 bo'lishi talab etiladi. Tezisdan har xil shriftlardan foydalanishga yo'l qo'yilmaydi. Matn qismlarini qalin yoki kursiv shaklda tanlash mumkin.

Ishning mahni quyidagi o'lanlarga roya qilgan holda chop etilishi kerak

- maydonlar (mm):
- chapda - 30;
- o'ng - 10;
- yuqori - 20;
- pastki - 20.

BMIning barcha sahifalari raqamlanadi. Sahifa raqamlari tinsh belgilarisiz pastda o'raga joylashtiriladi. Titul varag'i va mundarija raqamlanmaydi, ammo ishning umumiy hajmiga kirittiladi.

BMI mahning hajmi qat'iy tartibga solinmagan. Odatda u 60-80 bet oralig'ida bo'ladi, amaliy-ijodiy ish borligi hisobiga 30-40 bet hajmida bo'lishi mumkin.

Har bir bob yangi sahifadan boshlanadi. Xuddi shu qoida ishning boshqa kirish, xulosa, bibliografiya, qo'llanmalar kabi asosiy tarkibiy qismlariga nisbatan ham qo'llaniladi.

Bo'lim sarlavhalari mannga qalin va katta harflarda yoziladi. Keyingi darajadagi sarlavhalar kichik qalin harflar bilan yoziladi (birtinchisidan tashqari) Sarlavha oxiriga nuqta qo'yilmaydi. Agar sarlavha ikki yoki undan ortiq jumalardan iborat bo'lsa, ularni nuqta bilan ajratish mumkin.

Sarlavha sahifadagi oxirgi satr bo'lmashligi kerak. Chiziq va tire bilan yozishga yo'l qo'yilmaydi.

Boblar arab raqamlari bilan, bo'limlarning kichik bo'limlari esa ikki raqam bilan raqamlangan. Masalan, 1.2, bu yerda birinchi raqam bob raqamini anglatadi, ikkinchisi esa - unda ko'rib chiqilayotgan masalaga tegishli.

BMIning qoidalariga muvofiq tuzilgan nazariy qismi DAK uchun tikilgan shaklida (skorossivatel, multiformesi papkalariga ruxsat berilmaydi) taqdim etiladi.

- Ishga qo'shimcha:
- ilmiy rahbarning xulosasi;
- taqrizlar (ichki - kafedradan, tashqi - maktabdan).

BMIning dastlabki himoyasi

Dastlabki himoya qilish bitiruvchining tayyorgarlik darajasini aniqlash, shuningdek talabalarni himoyaga tayyorlanishiga yordam berish maqsadida amalga oshiriladi.

Dastlabki himoya kafedrada kechiktirmasdan himoyadan bir hafta oldin o'z

vog'ida amalga oshirishi lozim. Bunda talabning himoyaga tayyorgarlik darajasi ko'rib chiqiladi va hisobot shaklidagi diplom topshirig'ining natijalari o'rganiladi. Kafedra bajarilgan BMIning tayyorlik darajasi, kuchli va zaif tomonlarini, natijalardagi xatolarni yoki mavzuni o'rganish va ochib berish tartibini quyid etadi.

Tayyor BMI talaba, kafedra mudiri va ilmiy rahbar tomonidan titul varag'ida imzolandi va taqriz uchun ko'rib chiqishga yuboriladi. Turdosh OTMLar, XTBdagi malakali mutaxassislar, o'quv tizimi mutaxassislari, shuningdek tadqiqotchilari va boshqa muassasalarning malakali mutaxassislari taqrizchi bo'lishi mumkin.

O'n kun ichida rahbar bitiruv malakaviy ishga taqriz yozadi. Taqrizda ishning barcha bo'limlari tavsiflanadi. Unda ijodiy jihatlar, kamchiliklar, muallifning mustaqil fikrlash darajasi, talabada ilmiy adabiyot bilan ishlash va iqtirba-sinov tadqiqotini tashkil etish ko'nikmasining mavjudligi, olingan natijalarning ahamiyati va asoslanganligi, ularni amalda qo'llash imkoniyatlari hamda bitiruv ishini himoyaga tavsifga etish haqidagi xulosa aks etishi lozim. Taqriz talabaga VAK himoyasidan uch kun oldin ko'rib chiqib, tanishish uchun beriladi.

Himoyadan taxminan bir hafta oldin kafedra yig'ilishida himoyaga kirish yoki kirmaslik masalasi ko'riladi. Shu kungacha bitiruvchilar tomonidan tugallangan ijodiy ish va BMIning yakunlangan nazariy qismi ilmiy rahbarning xulosasi bilan birga kafedra mudiriga taqdim etiladi. Bajarilgan ishlarining talabga javob berishi o'rganilgandan keyin ushbu materiallar asosida himoyaga qabul qilish masalasi hal qilinadi. Kafedra mudiri BMIning titul varag'idagi tegishli joyga himoyaga qo'yish yoki qo'yimaslik haqida belgilab qo'yadi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 1998 yil 31 dekabr 362-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan «O'zbekiston Respublikasi Oliy o'quv yurtlari bitiruvchilarining yakuniy davlat attestatsiyasi to'g'risidagi Nizom», «Oliy o'quv yurtlari bakalavr bitiruv malakaviy ishini bajarishga qo'yiladigan talablar»da ta'kidlanishicha, yo'nalish (mutaxassislik) bo'yicha yakuniy fanlararo davlat attestatsiyasiga va bitiruv malakaviy ishining himoyasiga dasturlardan biri bo'yicha to'liq ta'lim kursini tugatgan va rejada ko'zda tutilgan barcha sinovlardan o'tgan shaxslar qo'yiladi.

Kafedra barcha talablarga javob beradigan, yakunlangan diplom ishini taqdim etgan talabalarni himoyaga tavsifga etadi. Agar ishning sifati bilan bog'liq o'ltirozlar mavjud bo'lsa, kafedra talabani himoyaga qabul qilishning iloji yo'q

deb hisoblasa, himoyaga qo'yish masalasi ilmiy rahbar ish-tirokida o'tadigan kafedra majlisida hal etiladi.

Bitiruv malakaviy ishi belgilangan muddatda tayyor bo'lmagan yoki uning sifati talabga javob bermagani uchun himoyaga qo'yilmagan hollarda talaba tegishli fan bo'yicha davlat attestatsiyasini topshirishga haqli.

Mutasaddi kafedra tomonidan himoyaga tavsiya etilgan bitiruv malakaviy ishi fakultet dekani (yoki u bilan kelishilgan holda kafedra mudiri) tomonidan taqrizga yuboriladi. Taqrizchilar tarkibi bitiruv malakaviy ishiga rahbarlik qilgan kafedraning mudiri tavsiyasi bo'yicha dekan tomonidan tasdiqlanadi.

Imkon qadar bitiruv ishlarini tashqi taqrizga yuborish lozim. Bunda taqrizchilar sifatida malakali mutaxassislarni - maktab, ilmiy va ta'limiy muassasa, ta'limni boshqarish idoralarining xodimlarini, shuningdek, boshqa oliy o'quv yurtlarining professor-o'qituvchilarini jalb qilish maqsadga muvofiq. Shu bilan birga bitiruv malakaviy ishi bajarilgan oliy o'quv yurtida faoliyat yurituvchi, mazkur ishini himoyaga tayyorlagan (himoyani o'tkazadigan) kafedra a'zosi bo'lmagan professor-o'qituvchilar ham taqrizchi bo'lishlari mumkin. Himoyadan kamida 3 kun oldin talaba taqriz mazmuni bilan tanishtiriladi. BMI himoya qilish jadvali keng jamoatchilik uchun e'lonlar doskasida ilib qo'yiladi.

Bitiruv malakaviy ishiga berilgan taqrizda quyidagilar aks etishi

kerak:

- bitiruv malakaviy ishining umumiy tavsifi;
 - mavzuning dolzarbligi va uning muallif tomonidan asoslanganligi;
 - talaba tomonidan mazkur mavzuni tanlashdagi ijtimoiy-pedagogik sabablarning asoslanganligi;
 - bitiruv malakaviy ishida ko'rib chiqish uchun qo'yilgan masalalarning to'g'riligi va mantiqiyligi;
 - mavzuni yoritish uchun foydalangan manbalarning miqdori va sifat nuqtai nazaridan baholalanishi;
 - pedagogik amaliyotni tahlil qilish, tajriba o'tkazish sifati, uni nazariy idrok etish darajasi;
 - bitiruv malakaviy ishining tuzilishi, mazmuni va rasmiy/ash-tirilishiga qo'yilgan talabalarining bajarilganligi.
2. Asosiy qismining tavsifi:
- adabiyotlarni tahlil qilish sifati, muammoning nazariy asoslarini yoritishning qamrovi;

ishida amaliy tajribaning, tajriba-sinov materiallarining to'liq va chuqur taqdim etilishi; ularning nazariy jihatdan baholalanishi, ishini takomillash-tirish bo'yicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish ko'nikmasining mavjudligi;

maktabgacha, umumiy va o'ra maxsus kasb-hunar ta'lim muassasalarida o'quv-tarbiya jarayonini yanada takomillash-tirish va uni boshqaruv sifatini yaxshilash uchun tavsiya etilgan tadbirlar tizimining bahosi;

mavzuni bayon etish ush-ubi va uning muallif tomonidan belgilangan masalalar doirasining nazariy-amaliy yo'nalishiga mantiqan mos ekanligini; muallifning ko'rib chiqilayotgan masalalarga bo'lgan munosabati, o'rganilgan mavzu bo'yicha fikrlarning yangiligi.

2. Bitiruv ishining natijalari va sifatini baholash:

mavzuni yoritish darajasi va sifati.

Fakultet dekani kafedra mudirini va talabani taqriz bilan tanishtiriladi, ishini rahbar xulosasi va taqriz bilan birga himoya uchun davlat attestatsiya komissiyasiga yuboriladi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'ra maxsus ta'lim vazirligining 1998 yil 31 dekabr 362-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan «O'zbekiston Respublikasi Oliy o'quv yurtlari bitiruvchilarining yakuniy davlat attestatsiyasi to'g'risidagi Nizom»da ta'kidlanishicha, bitiruv malakaviy ishlarining himoyasi davlat attestatsiyasi komissiyasining uchdan ikki qisminan kam bo'lmagan tarkibi ish-tirokidadagi ochiq majlisida o'tkaziladi. Himoyada ishning rahbari va taqrizchi muahabat ovozi huqukidan foydalanishi mumkin. Taqrizchining himoyada qatnashishi shart emas.

BMINI HIMOYA UCHUN TAYYORLASH

Diplomant himoya qilish uchun tayyorlangan BMIning Davlat attestatsiya komissiyasi (DAK)ga taqdim etadi.

1. Ba'diy va ijodiy-amaliy ishlar ramkada, ba'getda yoki boshqa dizayn vositalari bilan bezatilgan ko'rinishda taqdim qilinadi. Diplom taqdimotining barcha tarkibi oldindan rejalandiriladi. Ishni taqdimot qilish uchun molbert, kerakli joyda drapirovkalar, nazariy taqdimot uchun proektor va elektron doskalar va boshqa vositalardan foydalanish mumkin. Umuman olganda, rasmda ijodiy iborat taqdim etish uchun kompozitsion yechim yuqori darajada bo'lishi kerak, chunki bu diplomning yakuniy bahosiga kiritilgan.

2. Ijodiy ishning yonida, kafedra tomonidan tasdiqlangan eskizlar va chizmalar bo'lishi lozim.

3. BMIning diplomant, ilmiy rahbar, yoki maslahatchi tomonidan imzolangan nazariy qismi ro'yxardan o'tkazish ilmiy kotibga topshiriladi, so'ngira - VAK a'zolariga tanishish uchun taqdim etiladi.

4. BMI himoyasi o'tkazilayotgan auditoriyada alohida planshetda bolalar ishlagan ijodiy rasmlarini namoyish qilish mumkin.

Bitiruv malakaviy ishining himoyasi quyidagi tartibda o'tadi:

Yakuniy himoya qilish Davlat imtihon komissiyasining ochiq yig'ilishida, mutaxassislik bo'yicha o'quv jarayoni jadvali bilan belgilangan muddatlarda amalga oshiriladi.

Himoya - bu talabalar BMI asosiy natijalari namoyish etish bilan amalga oshiriladigan hisobot. Hisobotga ilustratsion materiallar ilova qilinishi mumkin. BMIning himoya qilish muddati, umuman olganda 30 daqiqadan oshmasligi kerak, shundan bitiruvchining ma'ruzasi uchun 7-10 daqiqadan ko'proq vaqt ajratilmaydi.

Bitiruvchi qisqa axborot beradi (10 minut). Axborot quyidagi taxminiy reja asosida tuzilishi mumkin:

BMIning himoya qilish ochiq holda, OTM ma'ruzalar, faollar zalida yoki keng va yorug' xonalarda amalga oshiriladi.

Himoya qilish jarayoniga VAK raisi javob beradi.

Yakuniy BMI himoya qilish tartibiga quyidagilar kiradi:

1. Diplomantning Davlat attestatsiya komissiyasi a'zolariga og'zaki tushuntirish ma'ruzasi. Bunday ma'ruzadan maqsad BMI mazmuni, tadqiqot metodikasi va olingan natijalarni ochib berishdan iborat. Bitiruv ishining umumiy tavsifi:

- mavzu;

- mavzu tanlanishining sabablari;

- yoritilgan asosiy masalalar doirasi;

- bitiruv ishining rejasini;

- mavzuni yoritishda foydalanilgan asosiy adabiy

manbalar;

- bitiruv ishida keltirilgan va baholangan tajriba- sinov ishining qisqacha mazmuni.

2. Asosiy qismining tavsifi:

mavzuda aks etgan pedagogik muammoning mohiyati; asosiy masalalar bo'yicha olimlarning qarashlari va muallifning ularga bergan bahosi, tahlili;

masala nazariyasi jihatidan muammo yechimini topish tajribasining tahlili va bahosi;

bolalar bilan ishlash usullarini yoki boshqaruvni takomillashtirish yo'llari, o'rganilganlarni amalda samarali qo'llash bo'yicha isitqibolli yo'nalishlarni belgilash;

3. Talabning o'zi bajarilgan bitiruv ishiga, erishgan natijalari va ish sifatiga bergan bahosi;

Mavzu bo'yicha ishlash davomida qanday vazifalar ko'nyilgan edi va ular qay tarzda bajarildi;

bajarilgan ish natijalari bilan qoniqish darajasi;

muavzuning qaysi qirralari bo'yicha tadqiqot davom etgizadi.

VAK a'zolari va tadbirida ishtirok etayotgan boshqa shaxslarning savollari, ular muallifi o'zining chiqishi orqali nazariy va amaliy-ijodiy ishini himoya qiladi. Axborot berilganidan so'ng talaba savollarga javob beradi. Bitiruv ishi mazmuni bo'yicha nafaqat komissiya a'zolari, balki himoyada ishtirok etuvchi ishlagan shaxs savol berishi mumkin.

So'ngira ilmiy rahbar xulosasi va taqrizlar o'kib eshitiriladi.

Keyin ish muallifi taqriz va xulosalarda keltirilgan e'tirozlar yuzasidan o'z fikr-mulohazalarini bildiradi hamda himoya davomida berilgan savollarga javob beradi.

Shundan keyin ishning muhokamasi boshlanadi, unda xohlovchilarning barchasi ishtirok etishi mumkin. VAK a'zolarining va himoyada ishtirok etayotgan boshqa shaxslarning amalga oshirilgan BMIning mazmuni va ilmiy-amaliy natijalariga nisbatan munozarali chiqishlari.

Himoya yakunida muallifga e'tirozlarga sabab bo'lgan o'rinlarni izohlash, tegishli ma'lumotlar keltirish, qo'shimcha materiallar bilan qisqacha tanishtirish imkonini beriladi. Diplomantning yakuniy so'zi: u o'quv jarayonini takomillashtirish bo'yicha takliflar kiradi, uning fikriga ko'ra kelajakdagi ilmiy ish o'qituvchisi sifatida rivojlanishi uchun juda ko'p narsa bergan o'quv faollarini qayd etadi.

Attestatsiya komissiyasining qarorlari yopik majlisda katanashchilarning oshib ko'pchilik ovozi bilan qabul qilinadi. Ovozlar tengligi holatida raisning fikri hal kirituvchi hisoblanadi.

Yakuniy davlat attestatsiyasiga kiritilgan istalgan sinovning natijasi «a'lo», «yaxshi», «qoniqarli», «qoniqarsiz» baholari bilan belgilanadi va shu kunning o'zida imtihon komissiyasi majlisining bayonnomasi tegishli tartibda rasmiylashtirilgach e'lon qilinadi. Agar teng bo'lsa ovozlarni soni, raisning fikri hal qiluvchi hisoblanadi.

Himoyadan keyin bitiruv ishi oliy ta'lim muassasasining kutubxona fondidan yoki tegishli kafedralarda saqlanadi. Ishlardan talabalar, boshqa ta'lim muassasalari o'qituvchilari foydalanishlari mumkin.

Ikki yil o'tgach bitiruv malakaviy ishlari oliy o'quv yurti arxiviga topshiriladi.

FOYDALANILGAN ADAVIYOTLAR:

1. Ученковтон Республикасининг Конуни, "Кадрлар тайёрлаш миллий даяури туғрисида", Тошкент шаҳри, 1997 йил 29 август.
2. Кучеряненко А.М., Березанцева Ю.В. Методические рекомендации по выполнению выпускной квалификационной работы по животноводству. Новокузнецк Изд. НКТУ, 2009. – 44 с.: ил.
3. Амметжанова Г.В., Груздова И.В., Руденко И.В. Методические указания по выполнению выпускной квалификационной работы. – Тошкент Изд-во Тошкентского гос. ун-та, 2008. – с.
4. А. Сулаймонов. Тасвирiy san'at ta'limi sifat va samaradorligini baholashning didaktik imkoniyatlari. Monografiya. Toshkent 2021. 96- bet.
5. Сулаймонов Х.Е., Собиров С.Т. "Тасвирiy san'at o'qitish metodikasi" (1-sinf uchun) O'quv qo'llanma, Toshkent viloyati CHDP, Chitichiq 2021.
6. Сулаймонов Х.Е. RANGTASVIR (Акварельда naturamot ishlash) o'quv qo'llanma. Т.: "VNESHINVESTROM/MCHJ", 2019, 191 bet.
7. Р.Ш. Халилова. Акварель. Учебное пособие. Издательство "Наврўз", 2013.
8. Н. Абдурашидов, Н.Толиров, Н.Орирова. Rangtasvir. O'quv qo'llanma. "O'zbekiston" NMTU, 2006
9. Kobilov S. T. "Tasviriy san'at atamalarining izohli lug'ati". Uslubiy qo'llanma, Toshkent viloyati CHDP, Chitichiq 2021.
10. Сулаймонов Х.Е., Собиров С.Т., Анварбоев Р.Т. "Yosh musavvir to'langari" Uslubiy qo'llanma/Nizomiy nomidagi TDRU/, T-2016 64 b.
11. Н. Валидов. Rangshunoslik. OO'Yu, Davrlik. O'zbekiston faylasufiati milliy jamiyati
12. Abdurashidov S. Tasviriy san'at va uni o'qitish metodikasi – T.: Ilm-fayn, 2011.
13. Kobilov R., Sulaimov X. Tasviriy san'at fanini o'qitish metodikasi. (O'quv qo'llanma) –Toshkent 2008.

4060-

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI O'QUV VA TA'LIM ВАН ВА ИЛМ-УМРИ ШИШИ
CHIRCHILIDAVLAT TIL VA ADABIYOTI ШИШИ
TALIM, ШИШИ
FAN VA ИЛМ-УМРИ ШИШИ
JRIJIGI ШИШИ
UNIVERSITETI ШИШИ
MARKAZI ШИШИ
MARKAZI ШИШИ

AKHBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI

